

ראש השנה - לא מתייאשים

"רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות... בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל" (רה"ש י: יא).
בכל מקום דכתיב "ויחי היום" חרי זה רה"ש (זוה"ק במדבר רלא).

אדם הראשון נברא בראש-השנה ובאותו היום חטא, אף שמצד הדין הכל אבוד כי "הנפש החוטאת היא תמות" - בכל-זאת לא הומת.

"הורית דרדך תשובה לכת השובבה. בין פסא לעשור עדיף לשובה. השיבנו יי אליך ונשובה:
אז מאז מקדם הקדמת תשובה. בטרים המתחת ערץ ויסודי רגובה. גם לכל השבים צרי ומרפא תשובה. דופקי דלתיד ריקם מלהשיבה.
הן ראש עפרות תבל אשר ראשון נוצר. ונסיתו במצוה קלה ואותה לא נצר. זעמת ואנפת עליו שנותיו לקצר. חזר בתשובה וכאישון הנצר" (סליחות לצום גדליה).

העקרונות, שרה רחל וחנה, שבמשך שנים לא זכו לפרי-בטן, נפקדו בראש-השנה (ברכות כט. רה"ש יא).
רבי צדוק הכהן מלובלין מלמדנו שכל עיכוב הריונה של שרה היה ללמדנו שאין להתייאש כלל. "מאת ה' היתה זאת שיהיה בנין האומה דוקא אחר היאוש הגמור שלא האמין שום אדם ואפילו שרה שתפקד עוד, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל" (דברי סופרים טז).

ביום ראשון של ראש-השנה קוראים על **ישמעאל** המצחק ומגורש ומסולק מבית אברהם-אבינו, ובכל זאת יאמר עליו "ויחי אלוקים את הנער ויגדלי" ובסוף אף שב בתשובה.

יצחק אבינו נעקד בראש-השנה (פסיקתא רבתי מ). אף שכבר היה עקוד על-גבי המזבח – ניצל.

יצחק מברך את ליעקב בראש השנה (ביאור חר"א לשו"ע או"ח תקפ"ג. יסוד דבריו זוה"ק פרשת אמור ולא כרשי"י (לבראשית כו ז) שהיה בפסח).

מדוע דווקא מזמינו בר"ה? ע"פ המדרש שהעקידה היתה בר"ה, אולי נתן לומר שציין בכל שנה יום זה כיום הולדתו מחדש, שנכנסה בו נשמה חדשה לאחר שמסר נפשו להיעקד. והרי גם לידתו המקורית נובעת מרה"ש, שברה"ש נפקדה שרה (ברכות כט.) ובשעת הברכות זוכר את העקידה (בעוורונו ע"י בכי המלאכים רשי"י לבראשית כו א) (אולי לכך רומזים קורבנות רה"ש: פר-אברהם רץ ונפקדה שרה. כבש-עקידת יצחק. עו-יעקב מקבל הברכות).

נישואי יעקב ללאה היו בראש השנה (וזה"ק פרשת אמור) ואז מוסרת רחל הסימנים ללאה. אולי לכן נפקדה רחל בראש-השנה (ברכות כט.) כי נזכרו מעשיה וזכויותיה מיום זה והתברר שראויה היא.

מתאים איפה שמפטירים (ירמיהו לא) להזכיר ולעורר הזכות של מעשה רחל שגילתה הסימנים ללאה "כה אמר ה' קול ברמה נשמע... מנעי קולך מבכי... כי יש שכר לפעולתך... ושבנו בנים לגבולם"

יוסף השרוי בבית-האסורים, ואף שר המשקים שכחו – הוזמן בראש-השנה לפתור את חלומות פרעה ויצא לחופשי (רה"ש י.).

שר המשקים סיפר לפרעה את שאירע בבית-האסורים שנתיים קודם (בראשית מא יג) "ויהי כאשר פתר לנו כן היה, אותי השיב על פני ואותו תלה". בכך הועבר לפרעה מסר שלא הוא מלך העולם ואפילו אינך מולך בממשלתו, שהרי אפילו מינוי שריך שחשבת שאתה הוא שקבעת - כבר נקבעו הדברים לפני כן.

באותו ראש-השנה, יום המלכת ה' בעולם, מדגיש יוסף ואומר לפרעה (בראשית מא טז) "בלעדי, אלקים יענה את שלום פרעה".

עם-ישראל משועבדים למצרים מעל מאתיים שנה, בארץ שלא ניתן לברוח ממנה, והנה **העבודה במצרים** מתבטלת בראש-השנה (רה"ש י"א).

חנה נפקדה בראש-השנה.

"ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות. ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב וה' סגר רחמה... וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית ה'... ותבקח ולא תאכל. ויאמר לה אלקנה אישה חנה למך תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים. ותקם חנה אחרי אקלה בשלה ואחרי שתה ועלי הלהן ישב על הכסא על מזוזות היכל ה'. והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבקח. ותדר נדר ותאמר ה' צבקות אם ראה תראה בעיני אמתך וזכרתני ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל ימי חיי... " (שמו"א א).

מדוע רק עתה היא מתפללת, ולא קודם לכן?

כשראתה חנה כי אלקנה משלים עם המציאות והוא כבר מתייאש, אז גמלה בלבה ההחלטה לאמר: אם הוא כבר לא פועל, אפעל אני. אפילו במצבי יאוש גדולים, התפילה פועלת ומשנה את המציאות.

לכן אנו קוראים בראש-השנה את הפטרת חנה (הרב אברהם שפירא זצ"ל. אמרי שפר רטז)

יונתן בן שאול ונערו במצב פלשתיים.

פלשתיים יוצאים להלחם בישראל בתחילת מלכות שאול (שמואל א יג ה) "ויפלשתים נאספו להלחם עם ישראל שלשים אלף רכב וששת אלפים פרשים ועם כחול אשר על שפת הים לרב... ואיש ישראל ראו כי צר לו כי נגש העם ויתחבאו העם במערות ובחנחים ובקלעים ובצרחים ובברות... וחרש לא ימצא בכל ארץ ישראל כי אמרו פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית... והיה ביום מלחמת ולא נמצא חרב וחנית ביד כל העם אשר את שאול ואת יונתן... ויהי היום ויאמר יונתן בן שאול אל הנער נשא כליו, לכה ונעברה את מצב פלשתיים אשר מעבר הלו, ולאביו לא הגיד. ושאול יושב בקצה הגבעה תחת הרמון אשר במגרון והעם אשר עמו קשש מאות איש... והעם לא ידע כי הלך יונתן... ויאמר יהונתן אל הנער נשא כליו לכה ונעברה אל מצב הערלים האלה אולי יעשה ה' לנו כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט. ויאמר לו נשא כליו עשה כל אשר בלבבך נטה לך הנני עמך בלבבך... ויאמר יונתן אל נשא כליו עלה אחרי כי נתנם ה' ביד ישראל. ויעל יונתן על גדיו ועל רגליו ונשא כליו אחריו ויפלו לפני יונתן ונשא כליו ממותת אחריו. ותהי המכה הראשונה אשר הכה יונתן ונשא כליו פעשירים איש פבחי מענה צמד שדה. ותהי חרדה במחנה בשדה ובכל העם המצב והמשחית חרדו גם המה ותרגז הארץ ותהי לחרדת אלוקים" (שמו"א יג-יד).

במצב שכזה יוצאים יהונתן ונערו למחנה פלשתיים, בראש-השנה, ומושיעים את ישראל.

האשה השונמית

"ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקצרים. ויאמר אל אביו ראשי ראשי ויאמר אל הנער שאהו אל אמו. וישאהו ויביאהו אל אמו וישב על ברקיה עד הצהרים וימות. ותעל ותשכבהו על מטת איש האלקים ותסגר בעדו ותצא... ויבא אלישע הביתיה והנה הנער מת משכב על מטתו. ויבא ויסקר הדלת בעד שניהם ויתפלל אל ה'. ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו ויחם בשר הילד. וישב וילך בבית אחת הנה ואחת הנה ויעל ויגהר עליו ויזרר הנער עד שבע פעמים ויפקח הנער את עיניו. ויקרא אל גיחזי ויאמר קרא אל השנמית הזאת ויקראה ותבוא אליו ויאמר שאי בנד. ותבא ותפל על רגליו ותשתחו ארצה ותשא את בנה ותצא" (שמו"א ב ד)

תחילת העבודה בבית שני

"ויגע החדש השביעי ובני ישראל בערים ויאספו העם כאיש אחד אל ירושלים. ויקום ישוע בן יוצדק ואחיו הפהנים וזרבל בן שאלתיאל ואחיו ויבנו את מזבח אלקי ישראל להעלות עליו עלות פכתוב בתורת משה איש האלקים. ויכינו המזבח על מכוונתו כי באימה עליהם מעמי הארצות ויעלו עליו עלות לה' עלות לבקר ולערב... מיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות עלות לה' והיכל ה' לא יסד" (עזרא ג א-ו)